

SITRUSKASVIEN SUOMENKIELISET NIMET

Jorma Koskinen

2009

SISÄLLYS

Esityksen tarkoitus	3
Lähtökohta	3
Mabberleyn järjestelmä	3
Esityksen rakenne ja lyhenteet	5
Erytishuomioita	6
Tieteelliset nimet	6
Nimistön kieliasu	6
I Syötävät sitruskasvit ja viljelylajikkeet	7
1. <i>Citrus medica</i> sukaattisitruuna	7
1.1. <i>Citrus × limon</i> sitruuna	7
1.2. <i>Citrus × jambhiri</i> karheakuorisitruuna	8
1.3. <i>Citrus × aurantiifolia</i> limetti	8
2. <i>Citrus maxima</i> pomelo	9
2.1. <i>Citrus × aurantium</i> Pomeranssi-ryhmä	9
2.2. <i>Citrus × sinensis</i> Appelsiini-ryhmä	11
2.3. <i>Citrus × paradisi</i> Greippi-ryhmä	11
2.4. <i>Citrus × nobilis</i> Tangori-ryhmä	12
2.5. <i>Citrus × tangelo</i> Tangelo-ryhmä	12
3. <i>Citrus reticulata</i> mandariini	13
3.1. Mandariini-ryhmä	13
3.2. Klementiini-ryhmä	13
3.2. Satsuma-ryhmä	13
3.4. Välimerenmandariini-ryhmä	13
4. <i>Citrus japonica</i> kumkvatti	14
4.1. Pyöreäkumkvatti-ryhmä	14
4.2. Soikeäkumkvatti-ryhmä	14
4.3. Kumkvattiristeymä-ryhmä	14
II Australian ja Uuden-Guinean kotoperäiset sitruskasvit	16
III Kaakkois-Aasian luontaiset sitruskasvit ja viljelylajikkeet	19
1. <i>Citrus trifoliata</i> kolmilehtisitrus	17
1.2. <i>Citrus × insitorum</i> kolmilehtiappelsiini	17
1.3. <i>Citrus × georgiana</i> kolmilehtikumkvatti	17
1.4. <i>Citrus × trifoliata</i> Kolmilehtiristeymä-ryhmä	17
2. Alasuku <i>Papeda</i> papedat	17
3. Alueen luonnonvaraisia sitruspuita	18
Lähdeluettelo	19
Internet-lähteet	19
Kirjallisuus	20
Liite 1. Valokuvat ja lisätietoja	21

Esityksen tarkoitus

Suomeen tuodaan jatkuvasti uusia syötäviä sitrushedelmiä, joilla ei ole ollut vakiintunutta suomenkielistä nimeä. Valmismatkojen laajennuttua kaikkiin maanosiin suomalaiset turistit kohtaavat outoja sitrushedelmiä paitsi Välimeren alueen toreilla myös Bangkokin kelluvilla markkinoilla ja Goan basaareissa.

Aikakaus- ja ruoka-alan lehtien artikkeleissa kirjoitetaan eksoottisista sitrushedelmistä, joiden nimet usein ovat niiden englanninkielisissä asuissa tai käännetään suoraan englannista suomeksi.

Lähtökohta

Uuden bioteknologian mahdollistamat kasvien geneettiseen perimään pohjautuvat tutkimukset ovat usein vahvistaneet aikaisempien tutkijasukupolvien kasvien ilmiasuun perustuneita luokituksia, mutta lähes yhtä usein on paljastunut täysin odottamattomia yhteyksiä.

Kalifornian yliopiston tutkimusryhmä (Federici et. al. 2000) totesi mm. että bergamotti *Citrus × bergamia* Risso & Poit. on välimerenlimetin *Citrus × limetta* Risso ja pomeranssin *Citrus × aurantium* L. risteymä. Catanian yliopiston tutkimusryhmä (Nicolosi et.al. 2000) havaitsi että alasukuun *Papeda* kuuluva ichanginpapeda *Citrus cavaleriei* H. Léveillé ex Cavalerie on koko mandariiniryhmän *Citrus reticulata* Blanco kantaäiti ja että meksikonlimetti *Citrus × aurantiifolia* (Christm.) Swingle on biasongpapedan *Citrus micrantha* Wester ja sukaattisitruneen *Citrus medica* L. risteymä. Sitrusgenetiikan tutkimuskeskuksessa Korsikassa todettiin 2002 klementiinin olevan välimerenmandariinin *Citrus × deliciosa* Tenore ja appelsiinin *Citrus × sinensis* (L.) Osbeck 'Comuna' risteymä aikaisemmin luullun pomeranssin asemesta (INRA Research 2005).

Mabberleyn järjestelmä

Tämän esityksen pohjana on David J. Mabberleyn (1948-) parin viime vuosikymmenen aikana kehittämä synteettinen, aiemmista luokituksista hieman poikkeava tapa käsitellä sitrushedelmäryhmiä ja syntyviä uusia hybridejä. Hänen lähtökohtanaan ovat viime vuosikymmenten nopeasti kehittyneet laboratoriotutkimusmenetelmät ja niiden antamat tulokset sitruskasvien keskinäisistä sukulaisuussuhteista. Nimistö perustuu Mabberleyn

- Syötävien sitruskasvien luokitukseen (Mabberley 1997),
- Australian ja Uuden-Guinean kotoperäisten sitruskasvien luokitukseen (Mabberley1998) sekä
- Kaakkois-Aasian luontaisten sitruskasvien luokitukseen (Dianxiang & Mabberley 2008).

Mabberleyn järjestelmä on pelkistettynä seuraavanlainen.

On kolme alkuperäistä sitrushedelmää

1. sukaattisitruneena *Citrus medica* L.,
2. pomelo *Citrus maxima* (Burm.) Merr. ja
3. mandariini *Citrus reticulata* Blanco,

joiden risteymiä kaikki muut syötävät sitrushedelmät ovat seuraavasti:

1. ***Citrus medica*** L., sukaattisitrुuna ja sen neljä risteymäryhmää
 - 1.1. ***Citrus* × *limon*** (L.) Osbeck,
[sukaattisitrुuna *Citrus medica* × pomeranssi (*Citrus* × *aurantium*)]
sitrुuna, intianlimetti (palestiinanlimetti), volkamerinsitrुuna ym.
 - 1.2. ***Citrus* × *jambhiri*** Lush.,
[sukaattisitrुuna *Citrus medica* × mandariini *Citrus reticulata*]
karheakuorisitrुuna, kantoninlimetti, otaheitenlimetti, rangpurinlimetti ym.
 - 1.3. ***Citrus* × *aurantiifolia*** (Christm.) Swingle
[sukaattisitrुuna *Citrus medica* × sitruuna (*Citrus* × *limon*) × biasonginpapeda *Citrus micrantha*]
limetti (Dianxiang & Mabberley 2008).
 - 1.4. ***Citrus* × *bergamia*** Risso *Rutaceae*
(*Citrus aurantium* ssp. *bergamia* [Risso et Poit.] Wight & Arn. ex Engl.)
[sukaattisitrुuna *Citrus medica* × pomeranssi (*Citrus* × *aurantium*)]
bergamotti
2. ***Citrus maxima*** (Burm.) Merr. **pomelo** ja sen viisi risteymäryhmää
 - 2.1. ***Citrus* × *aurantium*** L. [pomelo *Citrus maxima* × mandariini *Citrus reticulata*]
Pomeranssi-ryhmä (Sour Orange Group), joka on perinyt enemmän pomelon kuin mandariinin ominaisuuksia. Sisältää pomeranssit ja pomeranssiristeymät.
 - 2.2. ***Citrus* × *sinensis*** (L.) Osbeck,
[pomelo *Citrus maxima* × mandariini *Citrus reticulata*]
Appelsiini-ryhmä (Sweet Orange Group), joka on perinyt enemmän mandariinin kuin pomelon ominaisuuksia ja johon sisältyvät appelsiinit ja appelsiiniristeymät.
 - 2.3. ***Citrus* × *paradisi*** Macfad. [pomelo *Citrus maxima* × appelsiini (*Citrus* × *sinensis*)]
Greippi-ryhmä (Grapefruit Group), appelsiinin takaisinristeymä pomelon kanssa. Ryhmään sisältyvät greipit ja niiden risteymät.
 - 2.4. ***Citrus* × *nobilis*** Lour. [appelsiini (*Citrus* × *sinensis*) × mandariini *Citrus reticulata*]
Tangori-ryhmä (Tangor Group), appelsiinin takaisinristeymät mandariinin kanssa. Sisältää tangorit, ortanique-ryhmän ym.
 - 2.5. ***Citrus* × *tangelo*** J.W. Ingram & H.E. Moore.
[greippi (*Citrus* × *paradisi*) × mandariini *Citrus reticulata*]
Tangelo-ryhmä (Tangelo Group), greipin takaisinristeymät mandariinin kanssa.
3. ***Citrus reticulata*** Blanco, mandariini joka sisältää alaryhmät
 - 3.1. **Mandariini-ryhmä** (Mandarin Group), joka sisältää mandariinit, tangeriinit ja niiden risteymät sekä kaikki mandariinin pienihedelmäiset lähisukulaiset.
 - 3.2. **Klementiini-ryhmä** (Clementine Group)
 - 3.3. **Satsuma-ryhmä** (Satsuma Group)
 - 3.4. **Välimerenmandariini-ryhmä** (Willowleaf Group).

Esityksen rakenne ja lyhenteet

Olen selkeyden ja sitrushedelmäryhmien rakenteen vuoksi luopunut puhtaasti aakkostetusta muodosta. Johtuen ns. Tokion koodista 1994 on kasvin vanhin luokitus nykyisin oikea. Tämä on aiheuttanut muutoksia sitruskasvien vakiintuneisiin luokituksiin ja nimiin, jotka on tässä esityksessä huomioitu. Tunnetuimmat myöhemmät luokitukset on merkitty sulkuihin. Nimistö on jaettu kolmeen päälukuun:

- I. **Syötävät sitrushedelmät.** Pääsääntö on, että kasvit kuuluvat viljelylajikenimellä suvun *Citrus* kolmeen kantalajiin ja sen alaryhmiin. Aiempi luokitus on merkitty sulkuihin. Esim. *Citrus reticulata* 'Okitsu' Blanco *Rutaceae*, Satsuma-ryhmä (*Citrus unshiu* Marcow.) tai *Citrus × aurantium* 'Chinotto' L., Pomeranssi-ryhmä (*Citrus aurantium* var. *myrtifolia* Ker-Gawl.) Jokaisen ryhmän tärkeimmät viljelylajikkeet on mainittu. Kasvit ovat ryhmittäin Mabberleyn luokituksen mukaisessa numerojärjestyksessä (s. 4). Mabberleyn 1997 käsittelemien lajien lisäksi olen liittänyt tähän päälukuun kumkvatit *Citrus japonica* Thunb. (Dianxiang & Mabberley, 2008).
- II. **Australian ja Uuden-Guinean kotoperäiset sitruskasvit.** Olen liittänyt merkinnän **Ra** ravintokasveihin ja maininnut yleisimmät viljelylajikkeet. Tässä ryhmässä on erityisesti huomioitava, että Mabberley palauttaa *Microcitrus*- ja *Eremocitrus*-suvut sukuun *Citrus* niiden vanhimman luokituksen mukaan.
- III. **Kaakkois-Aasian luontaiset sitruskasvit.** Tähän päälukuun kuuluvat kolmilehtisirus *Citrus trifoliata* L. (*Poncirus trifoliata* Raf.) ja sen risteymät, joiden kylmänkestävyyttä hyödynnetään kasvinjalostuksessa ja joita käytetään puutarhalajikkeiden perusrunkoina niiden taudinkestävyyden vuoksi. Ryhmä sisältää myös alasuvun *Papeda* ja sen risteymät sekä joukon limeteiksi nimettyjä kasveja ja muita happamia sitruksia. Suurin osa kasvaa Etelä-Kiinassa, Etelä-Japanissa, Kaakkois-Aasiassa, Malesian ja Indonesian saaristoissa sekä joillain Tyynenmeren saarilla. Osa kasvaa myös Pohjois-Intiassa ja muualla Himalajan rinteillä. Kaikki kuuluvat sukuun *Citrus*.

Pääluku I kuuluu kokonaan viljelykasvien luokkaan, luvut II ja III sisältävät myös luonnonvaraisia puita. Tässä esityksessä on nimetty suomeksi 142 sitruskasvia, joista 127 on uusia nimiä. Kasvien tärkeimpiä viljelylajikkeita on n. 350.

Olen jäljitellyt *Viljelykasvien nimistössä*¹ käytettyä rakennetta ja sen sivulla 14. esiteltyjä käyttölyhenteitä sekä lisännyt merkinnän **Lv** vain luonnonvaraisina tavattuihin lajeihin, jotka kuitenkin saattavat olla ravintokasveja **Ra** tai esim. kansanperinteessä käytettyjä lääkekasveja **Lä**. Olen lisännyt merkinnän **Pu** kasveihin, joita lauhkeamman ilmaston alueilla käytetään koristepuina, mutta jotka eivät talvehdi Suomessa. Merkintä **Pr** tarkoittaa puita, joita käytetään jalostustyössä paremman talvehtimiskyvyn aikaansaamiseksi ja puutarhalajikkeiden perusrunkoina niiden paremman taudinkestävyyden vuoksi. Tunnistamisen ja vertailun helpottamiseksi olen liittänyt mukaan yleisimmin käytössä olleen edellisen luokituksen suluissa. Suomenkieliset nimet on merkitty **sinisellä fonttivärillä**.

Lyhenteet:

Hu	huonekasvi
Ko	hedelmäöljy-, tuoksu- tai kosmetiikan raaka-aine.
Lv	luonnonvarainen puu
Lä	lääkekasvi
Ma	maustekasvi
Pr	viljelylajikkeiden perusrunko
Pu	lämpimän ilmaston koristepuu tai -pensas, ei talvehdi Suomessa
Ra	ravintokasvi

¹ Alanko, Rätty (toim.) 2004: Viljelykasvien nimistö, Puutarhaliiton julkaisu nro 328.

Erityishuomioita

Nämä huomiot liittyvät sitruskasvien aiempiin suomenkielisiin nimiin.

1. Kumkvatit *Citrus japonica* Thunb.² (*Fortunella* Swingle)

Bioteknisissä tutkimuksissa on todettu, että Walter T. Swinglen (1871–1952) vuonna 1915 tekemä kumkvattien erottaminen suvusta *Citrus* omaksi suvukseen *Fortunella* Swingle on osoittautunut keinotekoiseksi. Mabberley palauttaa alkuperäisen luokituksen *Citrus japonica* Thunberg (1780), joka kattaa kaikki kumkvattilajikkeet, ei vain *Fortunella japonica* (Thunb.) Swingle 'Marumi' / [pallerokumkvatti](#) / ("pallerofortunella").

Suomenkielinen nimi *fortunella* ei ole yleistynyt. Nimi kumkvatti on hedelmien lisääntyneen saatavuuden myötä vakiintunut. *Fortunella*-suvun kasvien palauduttua takaisin sukuun *Citrus* ei suomenkielinen nimi *fortunella* enää puolusta paikkaansa.

2. *XCitrofortunella*³ J.W. Ingram & H.E. Moore → *Citrus* L.

- XCitrofortunella* suvun kasvit eivät ole kumkvatteja.
- XCitrofortunella microcarpa* (Bunge) Wijnands → *Citrus × microcarpa* Bunge / [hapankvatti \(kalamondiini\)](#) / ("kumkvatti", "kääpiösitrus"). Hapankvatti (kalamondiini) ei ole kumkvatti eikä kääpiösitrus vaan hybridi, jonka vanhemmat ovat hapanmandariini *Citrus sunki* Tanaka ja soikeakumkvatti *Citrus japonica* 'Nagami'.
- XCitrofortunella floridana* J.W. Ingram & H.E. Moore → *Citrus × floridana* Mabb. / [limekvatti](#) / ("pikkulimetti"). Limekvatit ovat limetin (*Citrus × aurantiifolia* Swingle) ja kumkvatin (*Citrus japonica* Thunb.) risteymiä ja normaalin limetin kokoisia.

3. *Citrus × tangelo*⁴ J.W. Ingram & H.E. Moore

Tangelot ovat greipin takaisinristeymiä mandariinin kanssa. Tangeloita on suuri joukko (ks. s. 12), eräs yleisimpiä on 'Minneola', joita tuodaan Suomeen mm. Espanjasta, Etelä-Amerikasta ja Israelista. Rumeliinit (ugli-hedelmät) ovat Jamaikalla luonnossa syntyneitä (pomeranssin × pomelon) × (greipin tai mandariinin) risteymiä. UGLI® on jamaikalaisen Cable Hall Citrus Ltd:n rekisteröity tavaramerkki. Cable Hall Citrus myy rumeliinejaan UGLI® tangeloina, ehkä markkinointi- tai mielikuvasyistä. Kotisivullaan http://www.ugli.com/about_us.html firma kuitenkin ilmoittaa, että lajikkeen emopuu oli pomeranssin, greipin ja ehkä mandariinin (tangerine) risteymä. Puun perimää tutkineet kertovat sen olevan pomelon, pomeranssin ja mandariinin risteymä. Katsomalla rumeliinien kuvia <http://users.kymp.net/citruspages/pomelot.html#ugli> tai ostamalla kaupasta UGLI®-hedelmän voi todeta, että se ei vähäisimmässäkään määrin muistuta tangeloa, jotka yleensä ovat mandariinin näköisiä, kokoisia ja värisiä kuten esim. Minneola <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#tangelo>. Olen esityksessäni sijoittanut rumeliinin pomelohybrideihin s.11, mutta UGLI® -hedelmän tangeloihin s.12. kasvattajan ilmoituksen mukaan.

Tieteelliset nimet

Sitruskasvien tieteellisissä nimissä on noudatettu ns. Tokion koodia, jossa määritellään että vuodesta 1994 alkaen vanhin laillinen tieteellinen nimi on oikea. Tunnetuimmat myöhemmät luokitukset on ilmoitettu suluissa.

Nimistön kieliasu

Tämä nimistö on tehty yhteistyössä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Kielitoimiston sanakirjan toimittaja Liisa Nuutisen kanssa. Hän erikoisaloihinsa kuuluvat mm. sanakirjan luontoaiheiset artikkelit. Hänen asiaan paneutumisensa ja luonnontieteellisten nimien tuntemuksensa on suuresti edistänyt tämän nimistön valmistumista. Nimien määriteosa on genetiivissä jos kyse on henkilön- tai paikannimestä, muuten nominatiivissa.

² Alanko & Rätty 2004, 67 *Fortunella* (Thunb.) Swingle

³ Alanko & Rätty 2004, 45

⁴ Alanko & Rätty 2004, 46

I SYÖTÄVÄT SITRUSKASVIT JA VILJELYLAJIKKEET

Rutaceae, Aurantioideae, Citrus

1. *Citrus medica* L. Rutaceae

/ sukaattisitrुuna / Ra, Ko /

'Balady', 'Brain', 'Braverman', 'Cedruna', 'Diamante', 'Halperin',
'Italian', 'Kivelevitz', 'Lefkowitz', 'Mexican', 'Moroccan', 'Odorata', 'Sicilian',
'Yemen', 'Yunnan'

- 'Bajoura' (*Citrus medica* ssp. *bajoura* Bonavia ex Engl.) / myskisukaattisitrुuna /
- 'Corsican' (*Citrus medica* var. *dulcis* Risso & Poit.) / korsikansukaattisitrुuna (makeasukaattisitrुuna) / Ra /
- 'Fingered' ('Buddha's Hand') (*Citrus medica* var. *sarcodactylis* [Hoola van Nooten] Swingle) / sormisukaattisitrुuna / Ra /

'Muli', 'Xiangyanggo',
'Variegata' / kirjosormisukaattisitrुuna / Ko /

- 'Etrog' (*Citrus medica* var. *ethrog* Engl., *Citrus limonimedica* Lush.) / etrogsukaattisitrुuna⁵ /

1.1. *Citrus × limon* (L.) Osbeck Rutaceae[sukaattisitrुuna *Citrus medica* × pomeranssi (*Citrus × aurantium*)]

/ sitruuna / Ra, Hu /

'Berna' (Verna), 'Eureka', 'Femminello', 'Genova', 'Interdonato', 'Lisbon',
'Monachello', 'Primofiori', 'Santa Teresa', 'Villafranca'

- 'Variegata' / kirjositruuna / Ra, Pu /
- 'Meyer' (*Citrus meyerii* Yu. Tanaka) / sileäkuorisitrुuna / Ra, Pu /
- 'Volkamer' (*Citrus volkameriana* V.Ten. & Pasq.) / volkamerinsitrुuna / Ra, Pr /
- 'Indian lime' ('Palestine lime') (*Citrus limettioides* Tanaka) / intianlimetti (palestiinanlimetti) / Ra, Pr /

'India', 'Columbia', 'Soh Synteng', 'Palestine', 'Mary Ellen', 'Brazil'

- 'Lumia' (*Citrus lumia* Risso & Poit) / lumiasitrुuna / Pu /

'Borneo', 'Balaingue', 'Bitrouni', 'Otrodj'

- 'Adam's Apple' (*Citrus aurata* Risso 'Pomum Adami') / aataminsitrुuna /
- 'Ponderosa' (*Citrus pyriformis* Hassk.) / ponderosasisitrुuna / Pu /
- 'Limetta' (*Citrus limetta* Risso) / välimerenlimetti / Ra /

'Millsweet', 'Boufarik', 'Tunisie', 'Sarbati', 'Shah', 'Marrakech', 'Lydenbourg'

- 'Lemonime' / limettisitrुuna /
- sukaattisitrुunan *Citrus medica* L. ja pomeranssin *Citrus × aurantium* L. risteymiin kuuluu myös bergamotti *Citrus × bergamia* Risso, jonka olen sijoittanut pomeranssiristeymiin s. 9.

⁵ Juutalaisen uskonnon rituaalihedelmä

1.2. *Citrus* × *jambhiri* Lush. *Rutaceae* / Ra, Hu /
 [sukaattisitrussa *Citrus medica* × mandariini *Citrus reticulata*]
 / karheakuorisitrussa / Ra, Pr / (*Citrus jambhiri* Lush.) (Rough lemon)

'Estes', 'Milam', 'McKillop', 'Lockyer'

ja muut sukaattisitrussa × mandariini risteymät:

- 'Canton lemon' (Mandarin lime) (*Citrus* × *limonia* Osbeck) / kantoninlimetti / Ra /
- 'Rangpur' (*Citrus* × *limonia* Osbeck var. *rangpur*) / rangpurinlimetti / Ra, Pr /
 'Santa Barbara', 'Tatuatiringa', 'Rangpur', 'Borneo', 'Pook Ling Mung',
 'Javaansche', 'Bakrai', 'Sangui' ja 'Arabie Saoudite'.
- 'Otaheite' (*Citrus* × *limonia* Osbeck 'Otaheite') / otaheitenlimetti / Hu, Pu /
- 'Kusaie' (*Citrus* × *limonia* Osbeck 'Kusaie') / kusaienlimetti /
- 'Lemonange' / appelsiinisitrussa /
- 'Lemandarin' / mandariinisitrussa /
- 'Carabao' (Ganjanimma) (*Citrus pennivesiculata* [Lush.] Tanaka)
 / carabaonlimetti /
- 'Assam' (Ada jamir) (*Citrus assamensis* S. Dutta & S. C. Bhattach.) (Ginger lime)
 / inkiväärilimetti / Ra /
- 'Winged lime' ('Blacktwig') (*Citrus longispina* Wester) / mustaoksalimetti / Ra /
- 'Vangasay' (*Citrus vangasay* Bojer) / mauritiuksensitrussa / Ra, Pr /
- 'Hill lemon' (Galgal, Gulgul) (*Citrus pseudolimon* Tanaka) / himalajansitrussa /

1.3. *Citrus* × *aurantiifolia* (Christm.) Swingle *Rutaceae*,
 [sukaattisitrussa *Citrus medica* × sitruuna (*Citrus* × *limon*) × biasonginpapeda *Citrus micrantha*] (Dianxiang & Mabberley, 2008)
 / limetti (meksikonlimetti) / Ra / (Key lime, Mexican lime)

'Everglade', 'Palmetto', 'Yung', 'West Indian', 'Key', 'Kirk', 'Ballard', 'Buona Vista'

- ***Citrus* × *latifolia*** Tanaka ex Yu. Tanaka *Rutaceae* [limetti (*Citrus* × *aurantiifolia*) × sitruuna (*Citrus* × *limon*)] (Dianxiang & Mabberley, 2008)
 / persianlimetti (tahitinlimetti)⁶ / Ra /

'Bearss', 'Idemor', 'Pond', 'Taroudant', 'Réunion'

⁶ persianlimetti (tahitinlimetti) *Citrus* × *latifolia* Tanaka ei kasva Persiassa eikä Tahitilla, mutta nimet ovat kansainvälisiä ja yleistyneet.

2. *Citrus maxima* (Burm.) Merr. Rutaceae

/ pomelo / Ra /

‘Chandler’, ‘Cocktail’, Cuban Shaddock’, ‘Honey’, ‘Jaffa Red’, ‘Mato Buntan’, ‘Pomelit’, ‘Reinking’, ‘Siamese Sweet’, ‘Tahitian’, ‘Sarawak’, ‘Thong Dee’, ‘Valentine’

- ‘Ugli’ / [rumeliini](#) / [pomelo × pomeranssi × mandariini] ks. erityishuomioita s.6.

2.1. *Citrus × aurantium* L. Rutaceae [pomelo *C. maxima* × mandariini *C. reticulata*]**Pomeranssi-ryhmä (Sour Orange Group)**/ [pomeranssi \(karvasappelsiini\)](#), (“*hapanappelsiini*”⁷) / Ra, Ma, Ko, Pr, Pu /

‘African’, ‘Brazilian’, ‘Rubidoux’, ‘Standard’, ‘Oklawaha’, ‘Trabut’

- ‘Sevillano’ (Agrido de España, Real) / [sevillanpomeranssi](#) / Ra /
- ‘Bittersweet’ (*Citrus aurantium* var. *bigaradia* Hook, *Citrus bigaradia* Risso & Poit.) / [karvasimeläpomeranssi](#) / Ra, Ma, Ko, Pr, Pu /

‘Apepu’, ‘Bittersweet of Florida’, ‘Dummet’, ‘Orlando’, ‘Paraguay’

- ‘Bouquetier’ / [tuoksupomeranssi](#) / Ko, Pu /
 - ‘Bouquet’ (Bouquet de fleurs, Riche dépouille)
 - ‘Bouquetier à grandes fleurs’ (Bouquet à peau épaisse)
 - ‘Bouquetier de Nice à fleurs doubles’ (Bouquetier à fruits plats)
- ‘Gou Tou’ (Goutoucheng) (*Citrus aurantium* var. *goutou*) / [goutounpomeranssi](#) / Pr /
- ‘Chinotto’ (Myrtle-leaved orange) (*Citrus myrtifolia* Raf.) / [kinotto \(myrtinlehtipomeranssi\)](#) / Ra, Hu, Ko, Pu /

‘Chinotto buxifolia’ (‘Chinois à feuilles de buis’) / [puksinlehtikinotto](#) /

‘Chinotto crispifolia’ / [kurtulehtikinotto](#) /

‘Chinotto grande’ (‘Chinois à grandes feuilles’) / [isolehtikinotto](#) /

‘Chinotto piccolo’ (‘Chinois à petites feuilles’) / [pikkulehtikinotto](#) /

- ‘Willowleaf’ (*Citrus aurantium* var. *salicifolia*) / [pajunlehtipomeranssi](#) / Pu /
- ‘Variegated’ (*Citrus aurantium* var. *variegata*) / [kirjopomeranssi](#) / Pu /

2.1.2. Pomeranssiristeymä-ryhmä (Hybrid Sour Orange Group)

- ***Citrus × bergamia* Risso Rutaceae** (*Citrus aurantium* ssp. *bergamia* (Risso et Poit.) Wight & Arn. ex Engl. [pomeranssi (*Citrus × aurantium*) × sukaattisitrueena *Citrus medica*])

Bergamotti-ryhmä (Bergamot Group)/ [bergamotti](#) / Ko, Lä, Ma /**Bergamot-ryhmä**

‘Castagnaro’, ‘Femminello’ ja ‘Fantastico’ (Inserto).

Melarosa-ryhmä**Torulosa-ryhmä****Piccola-ryhmä**

⁷ “hapanappelsiini” on harhaanjohtava nimi. Useat pomeranssin viljelylajikkeet ovat vähähappoisempia kuin jotkut appelsiinit. Kaupallisesti merkittävät *karvasimeläpomeranssit* (*Bittersweet orange*, mm. ‘Apepu’, ‘Bittersweet of Florida’, ‘Dummet’, ‘Orlando’ ja ‘Paraguay’) ovat lähes hapottomia ja joskus makeampia kuin eräät appelsiinit. Syy, joka estää makeidenkin pomeranssien nauttimisen tuoreena on karvaus, ei happamuus. Pomeranssihybridit ovat toisen vanhemman ominaisuuksien takia karvauden lisäksi myös happamia.

Muita pomeranssiristeymiä

- 'Smooth Flat Seville' [(Citrus × aurantium) × (Citrus × paradisi)]
/ [australianpomeranssi](#) / Ra, Pr /
- 'Kikudaidai' (*Citrus canaliculata* Yu. Tanaka)
/ [karheakuoripomeranssi](#) / Ra /
- 'Yama-mikan' (*Citrus intermedia* Tanaka) [(Citrus × aurantium) × (Citrus × sinensis)]
/ [vuoripomeranssi](#) /
- 'Karna' (*Citrus karna* Raf.) [(Citrus × aurantium) × (Citrus × limon)]
/ [karnanpomeranssi](#) / Pr /

'Khatta', 'Kabbad'

- 'Kichli' (Guntur) (*Citrus maderaspatana* Tanaka)
/ [gunturinpomeranssi](#) / Ra /
- 'Miaray' (*Citrus miaray* Wester)
/ [mindanaonpomeranssi](#) /
- 'Natsudaidai' (Natsumikan) (*Citrus natsudaidai* Hayata)
/ [kesäpomeranssi](#) / Ra, Pu /

'Amanatsu', 'Beni Kawano', 'Natsudaidai'

- 'Tosu' (*Citrus neoaurantium* Tanaka)
/ [tosunpomeranssi](#) /
- 'Zadaidai' (*Citrus rokugatsu* Yu. Tanaka)
/ [pehmytkuoripomeranssi](#) /
- 'Sanbokan' (*Citrus sulcata* Takahashi)
/ [paksukaulapomeranssi](#) / Ra /
- 'Nanshodaidai' (*Citrus taiwanica* Tanaka & Y. Shimada)
/ [nanshonpomeranssi](#) / Ra, Pu /

2.2. *Citrus × sinensis* (L.) Osbeck *Rutaceae*[pomelo *Citrus maxima* × mandariini *Citrus reticulata*]**Appelsiini-ryhmä** (Sweet Orange Group)

/ appelsiini / Ra /

'Ambersweet', 'Hamlin', 'Salustiana', 'Berna', 'Jaffa' ('Florida Jaffa'), 'Shamouti' ('Palestine Jaffa'), 'Cadenera', 'Castellana', 'Marss', 'Trovita', 'Parson Brown', 'Pineapple'

Valencianappelsiini-ryhmä (Valencia Group)

/ valencianappelsiini /

'Valencia', 'Delta', 'Midnight'⁸, 'Campbell', 'Dom João', 'Olinda', 'Cotidian', 'Frost', 'Rhode Red', 'Cutter', 'Harward Late', 'Valencia Late'

Napa-appelsiini-ryhmä (Navel Group)

/ napa-appelsiini /

'Atwood', 'Autumn Gold', 'Barnfield', 'Chislett', 'Fisher', 'Fukumoto', 'Lane Late', 'Navelate', 'Navelina', 'New Hall', 'Powell', 'Ricalate', 'Rohde', 'Skagg's bonanza', 'Thomson', 'Washington', 'Wiffen', 'Zimmerman'

Veriappelsiini-ryhmä (Blood Orange Group)**Puoliveriappelsiini-ryhmä** (Light Blood Orange Group)

/ puoliveriappelsiini /

'Cara Cara', 'Variegated Cara Cara', 'Maltaise sanguine', 'Rhode Red Valencia', 'Ruby', 'Vainiglia Sanguigno', 'Washington Sanguine'

Veriappelsiini-ryhmä (Common Blood Orange Group)

/ veriappelsiini /

'Bream Tarocco', 'Delfino', 'Doble Fina', 'Entrefina', 'Sanguinello', 'Sanguinello Moscato', 'Sanguinello Moscato di Cuscunà', 'Smith Red Valencia', 'Thermal Tarocco'

Tummaveriappelsiini-ryhmä (Deep Blood Orange Group)

/ tummaveriappelsiini /

'Tarocco', 'Sanguinelli' (Spanish Sanguinelli), 'Moro', 'Smith Red Valencia'

Appelsiiniristeymä-ryhmä (Sweet Orange Hybrid Group)[appelsiini (*Citrus × sinensis*) × greippi (*Citrus × paradisi*)]

'Chironja', 'Poorman orange', 'New Zealand Grapefruit'

2.3. *Citrus × paradisi* Macfad. *Rutaceae*[pomelo *Citrus maxima* × appelsiini (*Citrus × sinensis*)]

Greippi on appelsiinin takaisinristeymä pomelon kanssa.

Greippi-ryhmä (Grapefruit Group)

/ greippi / Ra /

'Cocktail', 'Duncan', 'Flame', 'Foster', 'Henderson Ruby', 'Jaffa Sunrise', 'Jaffa Sweetie', 'Marsh', 'Marsh pink', 'Thompson pink', 'Melogold', 'Oroblanco', 'Ray Ruby', 'Rio Red', 'Star Ruby', 'Sunrise'

- 'Sweetie' [pomelo *Citrus maxima* × greippi (*Citrus × paradisi*)] / pomeliini /

⁸ Kypsymisaika sesongin puoliväli (**mid-season**), hedelmän löytäjä Mr A. P. **Knight**.

2.4. *Citrus × nobilis* Lour. Rutaceae[appelsiini (*Citrus × sinensis*) × mandariini *Citrus reticulata*]

Tangorit ovat appelsiinin takaisinristeymiä mandariinin kanssa.

Tangori-ryhmä (Tangor Group)

/ tangori / Ra /

'Afourer', 'Ambersweet', 'Artounik', 'Asco', 'Australique', 'Cinto', 'Dweet',
 'Ellendale', 'Ellendale Beauty', 'Ellendale Leng', 'Grant', 'Hearne', 'Mandora',
 'Mency', 'Murcott', 'Neck', 'Or', 'Orantanique', 'Ormanda', 'Orri', 'Ortaline',
 'Ortanique', 'Poggio', 'Savio', 'Super Malvasio', 'Tambor', 'Tankan',
 'Temple', 'Topaz', 'Uruline', 'Urunique', 'Villa late', 'Wilking'

Tangoreista näkee joskus käytettävän nimiä Wilkingit, Temple-mandariinit ja Topaz-mandariinit. Wilking, Temple ja Topaz ovat kuitenkin vain yksittäisiä tangorilajikkeita.

Kuningasmandariini-ryhmä (King Group)(*Citrus nobilis* Loureiro var. *nobilis*, *Citrus nobilis* Loureiro var. *typica*)

/ kuningasmandariini / Ra / (King mandarin)

Kuningasmandariinit ovat yllä olevista tangorin puutarhalajikkeista poiketen vanhoja Kaakkois-Aasian luonnossa syntyneitä spontaaneja mandariinin ja appelsiinin risteymiä. Japanissa nimi *kunenbo* viittaa tähän ryhmään erotuksena muista mandariineista.

'Cambodian' (Geleking, Yellow King), 'Japon' (du Japon), 'King' (King of Siam, Rodeking, Som Khing), 'Kunenbo', 'Oshima', 'Guangxi', 'Shagan', 'Som-Chuk'

2.5. *Citrus × tangelo* J.W. Ingram & H.E. Moore Rutaceae[mandariini *Citrus reticulata* × greippi (*Citrus × paradisi*)]

Tangelot ovat greipin takaisinristeymiä mandariinin kanssa.

Tangelo-ryhmä (Tangelo Group)

/ tangelo / Ra /

'Allspice', 'Baygold', 'Bishop', 'Florida', 'Mandalo', 'Minneola', 'Nocatee',
 'Orlando', 'Page', 'Pearl', 'Sampson', 'Seminole', 'Siamelo', 'Sunrise',
 'Sunshine', 'Thornton', 'Triumph', 'Webber', 'Wekiwa', 'Willial', 'Williams',
 'Yalaha'
 'UGLI ®' (ks. erityishuomioita 3. s. 8)

3. Citrus reticulata Blanco *Rutaceae*

/ mandariini / Ra /

3.1. Mandariini-ryhmä (Mandarin Group) Sisältää mandariinit, tangeriinit ja niiden risteymät sekä kaikki mandariinin pienihedelmäiset lähisukulaiset.

/ mandariini / Ra /

'Antillean', 'Beauty', 'Changsha', 'Daisy', 'Dancy', 'Encore', 'Fairchild', 'Fortune',
 'Fremont', 'Fuzhu', 'Gold Nugget', 'Kara', 'Kinnow', 'Lee', 'Nova', 'Osceola', 'Page',
 'Pixie', 'Ponkan' (Suntara), 'Redskin' (Du Cap), 'Robinson', 'Sanguigno' (Trabut),
 'Shasta Gold™', 'Swatow' (Vermillion), 'Tahoe Gold™', 'Yosemite Gold™'

- 'Sour mandarin' (*Citrus sunki* Tanaka, *Citrus reticulata* var. *austera* Swingle)

/ hapanmandariini / Ko, Pu, Pr /

- 'Cleopatra' (*Citrus reshni* Tanaka) / kleopatranmandariini / Ra, Pr /- 'Shekwasha' (*Citrus depressa* Hayata) / litteämandariini / Ra, Pr /- 'Nasnaran' (*Citrus amblycarpa* [Hassk.] Ochse) / nasnaranmandariini / Ra /- 'Kishu' (*Citrus kinokuni* Tanaka) / kishumandariini / Ra /

'Cherry Orange', 'Donghuamiju', 'Hirakishu', 'Kinokuni', 'Kishu', 'Mohachi', 'Nan feng mi
 chu' (Nanfeng), 'Mukakukishu', 'Seedless Kishu', 'Shiju', 'Vietnam'

- 'Kokni' (*Citrus lycopersicaeformis* Tanaka) / kokninmandariini /- 'Timkat' (*Citrus oleocarpa* Tanaka) / timkatmandariini /- 'Tachibana' (*Citrus tachibana* [Makino] Tanaka) / tachibananmandariini / Lv /**3.2. Klementiini-ryhmä** (Clementine Group) (*Citrus* × *clementina* Tanaka)[välimerenmandariini (*Citrus* × *deliciosa*) × appelsiini (*Citrus* × *sinensis*)] Klementiinit ovat aiemmin luullusta poiketen välimerenmandariinin ja välimerenappelsiinin risteymiä.

/ klementiini / Ra /

'Alberina', 'Algerian', 'Arrufatina', 'Basol', 'Beatriz de Anna', 'Capola', 'Caffin',
 'Carte noir', 'Clemenpons', 'Clemenlate', 'Clemenrubi', 'Clemensoon', 'Clementard',
 'Clemenules', 'Clemenval', 'Corsica', 'Cultifort', 'Esbal', 'Fina', 'Fina Sodea',
 'Hernandina', 'Loretina', 'Marisol', 'Monreal', 'Nour', 'Nulessin', 'Orogrande', 'Orogros',
 'Oronules', 'Oroval', 'Sando', 'Sidi Aissa'

3.3. Satsuma-ryhmä (Satsuma Group) (*Citrus* × *unshiu* Marcow)

/ satsuma / Ra /

'Aguzdera', 'Aoshima', 'Armstrong', 'Dart North', 'Dart South', 'Dobashi Beni', 'Iwasaki',
 'Kawano', 'Kimbrough', 'Kuno', 'Lange', 'McEwen', 'Miho', 'Miyagawa', 'Nepolitana',
 'Okitsu', 'Owari', 'Seto', 'Silverhill', 'Xie Shan'

3.4. Välimerenmandariini-ryhmä (*Willowleaf Group*)(*Citrus* × *deliciosa* Tenore, *Citrus* × *salicifolia* Raf.)

/ välimerenmandariini / Ra /

'Avana', 'Avana di Palermo', 'Avana di Paterno', 'Chios', 'Emperor', 'Montegrina', 'Natal',
 'Tardivo di Ciaculli', 'Willowleaf'

4. *Citrus japonica* Thunb. (*Fortunella* Swingle) *Rutaceae*
/ kumkvatti / Ra, Hu /

Kaikki kumkvatit luetaan viljelylajikkeina lajiin *Citrus japonica*.

4.1. Pyöreäkumkvatti-ryhmä (Round Kumquat Group)

- 'Hongkong' (*Fortunella hindsii* [Champ. ex Benth.] Swingle)
/ pikkukumkvatti / ("pikkufortunella") / Pu /
- 'Malayan' (*Fortunella polyandra* [Ridl.] Tanaka)
/ pitkälehtikumkvatti / Hu, Pu /
- 'Marumi' (*Fortunella japonica* [Thunb.] Swingle)
/ pallerokumkvatti / ("pallerofortunella") / Ra, Hu, Pu /
- 'Meiwa' (*Fortunella crassifolia* Swingle)
/ makeakumkvatti / Ra, Pu /

4.2. Soikeakumkvatti-ryhmä (Oval Kumquat Group)

- 'Fukushu' (*Fortunella obovata*⁹ Tanaka)
/ puikeakumkvatti / Ra, Hu, Pu /
- 'Nagami' (*Fortunella margarita* [Lour.] Swingle)
/ soikeakumkvatti / ("soikkofortunella") / Ra, Hu /

'Nordmann Seedless', 'Centennial Variegated'

4.3. Kumkvattiristeymä-ryhmä (Kumquat Hybrid Group)

- ***Citrus* × *microcarpa*** Bunge (*XCitrofortunella microcarpa* [Bunge] Wijnands),
[*Citrus japonica* × *Citrus sunki*] (Calamondin)
/ hapankvatti (kalamondiini) / ("kääpiösitrus", "kumkvatti") / Ra, Pr /

 'Tiger', 'Shikinari' / Ra /
 'Peters', 'Variegata' / kirjohapankvatti / Pu /
- ***Citrus* × *oliveri*** Mabb. [(*Citrus* × *microcarpa* Bunge) × *Citrus australasica* F. Mueller]
/ sormihapankvatti (sormikalamondiini) / Ra / (Faustrimedini)

 - 'Australian Sunrise Lime' / rusolimetti / Ra /
- ***Citrus* × *georgiana*** Mabb. [*Citrus japonica* Thunb. 'Nagami' × (*Citrus* × *insitorum*¹⁰ Mabb.)] (Citrangequat)
/ kolmilehtikumkvatti / Ra, Pr /

 'Sinton', 'Telfair' / Pr, Pu /
 'Thomasville' / Ra /

⁹ obovata oik. vastapuikea

¹⁰ *Citrus* × *insitorum* ks. *Citrus trifoliata* s. 17.

- ***Citrus* × *floridana*** (J. Ingram & H. Moore) Mabb.
(X*Citrofortunella floridana* J. Ingram & H. Moore)
[(*Citrus* × *aurantiifolia*) × *Citrus japonica* Thunb.] (Limequat)
/ limekvatti / ("pikkulimetti") / Ra, Hu, Pu /

 'Eustis', [*Citrus japonica* Thunb. 'Marumi' × (*Citrus* × *aurantiifolia*)]
 'Lakeland', [*Citrus japonica* Thunb. 'Marumi' × (*Citrus* × *aurantiifolia*)]
 'Tavares' [*Citrus japonica* Thunb. 'Nagami' × (*Citrus* × *aurantiifolia*)]

- **Muita kumkvattiristeymiä**

 'Indio' / [*Citrus japonica* Thunb. 'Nagami' × *Citrus reticulata*] (Mandarinquat)
 / mandariinikvatti / Ra /

- 'Sunquat' [*Citrus japonica* Thunb. 'Meiwa' × (*Citrus* × *clementina*)] ("Lemonquat")
 / klementiinikvatti / Ra /

 'Rio Grande Valley', 'Kucle'

- 'Nippon' [*Citrus japonica* Thunb. 'Meiwa' × (*Citrus* × *unshiu* sp.)] (Mandarinquat,
 "Orangequat")
 / satsumakvatti / Ra /

- 'Faustrime' [*Citrus australasica* × (*Citrus* × *floridana* Mabb.)]
 / sormilimekvatti / Ra /

II AUSTRALIAN JA UUDEN-GUINEAN KOTOPERÄISET SITRUSKASVIT

Australia

- ***Citrus inodora*** F.M. Bailey (*Microcitrus inodora* [F.M. Bailey] Swingle)
/ russelinlimetti / Lv / (Russel River lime)
- ***Citrus inodora*** F.M. Bailey var. ***maideniana*** (*Microcitrus maideniana* [Domin.] Swingle)
/ maideninlimetti / Lv / (Maiden's Australian Wild lime)
- ***Citrus garrawayae*** F.M. Bailey (*Microcitrus garrawayae* [F.M. Bailey] Swingle)
/ garrawaylimetti / Lv / (Mount White lime)
- ***Citrus australasica*** F. Mueller (*Microcitrus australasica* [F. Mueller] Swingle)
/ sormilimetti / Lv, Ra / (Finger lime)

 'Blunobia Pink Crystal', 'Blunobia Red Blush', 'Byron Sunrise', 'Durhams
 Emerald', 'Jali Red', 'Mia Rose', 'Pink Ice'
- ***Citrus australasica*** var. ***sanguinea*** F.M. Bailey
/ punasormilimetti / Lv, Ra /

 'Australian Blood Lime' [*Citrus australasica* var. *sanguinea* × (*Citrus* × *jambhiri*
 'Rangpur')] / australianverilimetti / Ra /
- ***Citrus* × *oliveri*** Mabb. [*Citrus australasica* F. Mueller × (*Citrus* × *microcarpa* Bunge)]
/ sormihapankvatti (sormikalamondiini) / Ra / (Faustrimedien)

 - 'Australian Sunrise Lime' / rusolimetti / Ra /
- 'Faustrime' [*Citrus australasica* × (*Citrus* × *aurantiifolia*) × *Fortunella japonica* 'Marumi']
/ sormilimekvatti / Ra /
- ***Citrus australis*** (Mudie) Planchon (*Microcitrus australis* [Mudie] Swingle)
/ pallerolimetti / Lv, Ra / (Round lime)
- ***Citrus* × *virgata*** Mabb. [*Citrus australasica* × *Citrus australis*],
/ sydneylimetti / Pu / (Sydney hybrid)
- ***Citrus gracilis*** Mabb. / kakadulimetti / Lv / (Humpty Doo lime, Kakadu lime)
- ***Citrus glauca*** (Lindley) Burkill (*Eremocitrus glauca* (Lindlay) Swingle)
/ aavikkolimetti / Lv / (Australian desert lime)

 'Outback Lime' / Ra /
- 'Eremolemon' [*Citrus glauca* × (*Citrus* × *limon* 'Meyer')]
/ aavikkositruuna / Ra /

Uusi-Guinea

- ***Citrus warburgiana*** F.M. Bailey (*Microcitrus warburgiana* [F.M. Bailey] Tanaka)
/ uudenguineanlimetti / Lv / (New Guinea wild lime)
- ***Citrus wintersii*** Mabb. (*Microcitrus papuana* Winters)
/ papuanlimetti / Lv / (Brown River fingerlime, Papuan wild lime)

III KAAKKOIS-AASIAN LUONTAISIA SITRUSKASVEJA JA NIIDEN PUUTARHALAJIKKEITA

1. *Citrus trifoliata* L. (*Poncirus trifoliata* Raf.)

/ kolmilehtisirtris / Pu, Pr / (Trifoliolate orange) Vertaa 1.2. kolmilehtiappelsiini

‘Rubidoux’, ‘English Large’

1.1. *Citrus trifoliata* var. *monstrosa* T. Itô (*Poncirus trifoliata* var. *monstrosa* [T. Itô] Swingle)

/ lohikäärmesitrus¹¹ / Pu, Pr / (Flying Dragon)

1.2. *Citrus* × *insitorum* Mabb. (*XCitroncirus webberii* J. Ingram & H.E. Moore)

[*Citrus trifoliata* × (*Citrus* × *sinensis*)]

/ kolmilehtiappelsiini / Pr, Pu / (Citrange) Kolmilehtiappelsiini on kolmilehtisirtruksen ja appelsiinin risteymä, mutta nimestään huolimatta syötäväksi kelpaamaton.

‘Benton’, ‘C-35’, ‘Carrizo’, ‘Morton’, ‘Rusk’, ‘Spaneet’, ‘Troyer’, ‘Willits’,

1.3. *Citrus* × *georgiana* Mabb. [(*Citrus* × *insitorum* Mabb.) × *Fortunella japonica* ‘Nagami’]

/ kolmilehtikumkvatti / Ra, Pr / (Citrangequat)

‘Sinton’, ‘Telfair’, / Pr, Pu /

‘Thomasville’ / Ra /

1.4 *Citrus* × *trifoliata* L. Muita kolmilehtisirtrisristeymiä

- ‘*Citrandarin*’ (Tanaka) [*C. trifoliata* × *C. reticulata*] / kolmilehtimandariini / Pu, Pr /

- ‘*Citremon*’ (Tanaka) [*C. trifoliata* × (*C. × limon*)] / kolmilehtisirtruuna / Pu /

- ‘*Citrumelo*’ (Tanaka) [*C. trifoliata* × (*C. × paradisi*)] / kolmilehtigreippi / Pr, Pu /

‘Dunstan’, ‘Sacator’, ‘Swingle’

- ‘*Citradia*’ (Tanaka) [*C. trifoliata* × (*C. × aurantium*)] / kolmilehtipomeranssi / Pu /

- ‘*Citraldin*’ [*C. trifoliata* × (*C. × microcarpa*)] / kolmilehtihapankvatti / Pu /

- ‘*Citrangedin*’ [(*C. × insitorum*) × (*C. × microcarpa*)] / kolmilehtiappelsiinikvatti / Ra /

2. Alasuku *Papeda*

Papedat ovat Kaakkois-Aasiassa ja Tyynenmeren saarilla luontaisina kasvavia sitruskasveja joiden pienikokoiset ja karvaat hedelmät pääsääntöisesti ovat syötäväksi kelpaamattomia, mutta joiden puutarhalajikkeista ja risteymistä osa on ravintokasveja.

/ papeda / Ra, Ko, Lv, Lä, Pu, Pr /

- *Citrus cavaleriei* H. Léveillé ex Cavalerie (*Citrus ichangensis* Swingle)

/ ichanginpapeda / Lv, Pu, Pr / (Ichang papeda)

‘Ichang lemon’ [*C. cavaleriei* × *C. maxima*] / ichanginpomelo / Ko, Pr, Pu, Ra /

- *Citrus* × *webberii* Wester [*C. cavaleriei* × *Citrus sunki* Tanaka]

/ kalpinpapeda / Ra / (Kalpi papeda)

¹¹ lohikäärmeput *Dracaena*

- ***Citrus × junos*** Siebold ex Tanaka [*C. cavaleriei* × *Citrus sunki* Tanaka]
/ yuzusitruuna / Ra, Ma, Pr / (Yuzu)

‘Wangcang’, ‘Xiecheng’, ‘Zhenchen’, ‘Tochikei’, ‘Yamanekei’
- ***Citrus sudachi*** hort. ex Shirai [*C. cavaleriei* × *Citrus sunki* Tanaka]
/ sudachipapeda / Ra, Lä, Ma / (Sudachi papeda)
- ***Citrus yuko*** hort. ex Tanaka [*C. cavaleriei* × *Citrus sunki* Tanaka]
/ yukositruuna / Lv, Ra, Ma / (Yuko)

‘Mushi’, ‘Yuukaku’, ‘Yushi’
- ***Citrus sphaerocarpa*** hort. ex Tanaka / kabosupapeda / Ra / (Kabosu papeda)
- ***Citrus latipes*** (Swingle) Tanaka / khasinpapeda / Lv / (Khasi papeda)
- ***Citrus micrantha*** Wester / biasonginpapeda / Ra, Ko / (Small-flowered papeda, Biasong)
- ***Citrus micrantha* var. *microcarpa*** Wester / pikkupapeda / Ko, Lä / (Small-fruited papeda, Samuyao)
- ***Citrus celebica*** Koord. / celebesinpapeda / Lv / (Celebes papeda)
- ***Citrus macrophylla*** Wester / cebunpapeda / Lv, Pr / (Alemow)
- ***Citrus macroptera*** Montr. / melanesianpapeda / Ra, Ko / (Melanesian papeda)

‘Harebo’, ‘Sat-kara’, ‘Melanesia’
- ***Citrus macroptera* var. *kerrii*** Swingle / kerrinpapeda / Lv / (Kerr’s papeda)
- ***Citrus macroptera* var. *annamensis*** Tanaka / annaminpapeda / Ra / (Annam papeda)
- ***Citrus hystrix*** DC. / ryppyylimetti (kafferilimetti)¹² / Ra, Lä, Ma / (Kaffir lime, Mauritius papeda, Makrut)

‘Moheli’, ‘Kindia’, Na Thang’

3. Alueen luonnonvaraisia sitruspuita, jotka eivät sisälly aiempiin ryhmiin:

- ***Citrus halimii*** B.C. Stone / haliminsitrus / Lv, Ra /
- ***Citrus indica*** Tanaka / intiansitrus / Lv /

¹² De Candolle sai Montpellier’n kasvitieteelliseen puutarhaan siemeniä Mauritiuksen saarelta, jossa kasvi ei kuitenkaan luontaisesti kasva, ja kuvasi *Citrus hystrixin* 1824. **Mauritiuksenpapeda** on luonnontieteellinen nimi, mutta huonosti tunnettu. *Citrus hystrix* on kotoisin Indonesiasta ja tunnetaan nimillä *jeruk purut* Indonesiassa, *juuk purut* Balissa, *limau purut* malaijiksi ja *djerook pooroot* muissa entisissä Hollannin Itä-Intian siirtomaissa. *Jeruk* on kaikilla näillä kielillä happamien pikkusitrusten yleisnimi ja *purut* karheakuorinen. *Citrus hystrix* oli aiemmin vähemmän arvostettu kuin muut limetit ja sitä pidettiin toisen luokan sitrushedelmänä sekä ryppyisen ulkonäkönsä että mehunsa kitkerän maun vuoksi kunnes lehtien arvo ruuanlaitossa havaittiin. Kirjallisuudessa ei tunnuta tiedettävän missä, koska tai kuinka nimeksi tuli kaffir. Arabian kielen sanaa *kafir* (vääräuskoinen) sen eri kirjoitusasuissa käytetään Lähi-idässä, Etelä-Afrikassa, Intiassa, Kaakkois-Aasiassa ja Malesiassa halventavassa merkityksessä eri uskonnoista, ihmisryhmistä ja kansoista. Sana ei ole etelä-afrikkalaista alkuperää. Kafferilimetin käyttö on levinnyt länsimaihin turismin mukana Thaimaasta, jonka keittiössä se on yleinen mauste. Thainkielinen nimi on *makrud* (luetaan makrut).

LÄHDELUETTELO

Abkenar, A. Asadi and Isshiki, S. 2002. [Molecular characterization and genetic diversity among Japanese acid citrus \(*Citrus* spp.\) based on RAPD markers](#) Laboratory of Biotechnology and Plant Breeding, Saga University, Japan. *Journal of Horticultural Science & Biotechnology* (2003) 78 (1) 108-112

Federici, C.T., Roose, M.L. and Scora, R.W. 2000 [RFLP ANALYSIS OF THE ORIGIN OF *CITRUS BERGAMIA*, *CITRUS JAMBHIRI*, AND *CITRUS LIMONIA*](#) *Acta Hort.* (ISHS) 535:55-64

Dianxiang Zhang, Mabberley, David J. 2008 [CITRUS Linnaeus, Sp. Pl. 2:782. 1753](#) *Fl. China* 11: 90–9

Mabberley, D.J. 1997 [A classification for edible Citrus \(Rutaceae\)](#) Rijksherbarium, University of Leiden, Netherlands and Royal Botanic Gardens, Mrs Macquaries Road, Sydney, NSW 2000, Australia, 1997 *Telopea* 7(2): 167–172.

Mabberley, D.J. [Australian Citreae with notes on other Aurantioideae \(Rutaceae\)](#) Rijksherbarium, University of Leiden, Netherlands and Royal Botanic Gardens, Mrs Macquaries Road, Sydney, NSW 2000, Australia, 1998 *Telopea* 7(4):333–344.

Nicolosi, E., Z. N. Deng, A. Gentile, S. La Malfa, G. Continella and E. Tribulato [Citrus phylogeny and genetic origin of important species as investigated by molecular markers](#) Istituto di Coltivazioni arboree, University of Catania, Italy. *Theor. Appl. Genet.* (2000) 100:1155–1166

Nor Azah, M. A., Abdul Majid, J. S., Said Abu , Zaridah, M.Z., & Faridz, Z. Mohd. 2005 [CHEMICAL CONSTITUENTS OF ESSENTIAL OILS FROM THE RUTACEAE FAMILY](#) *Forest Research Institute Malaysia (FRIM)*

Scora, R.W. & Kumamoto, J. 1983 *Chemotaxonomy of the genus Citrus*. Pp. 343-351 in Waterman, P.G. & Grundon, M.F. (eds), *Chemistry and Chemical Taxonomy of the Rutales*, Academic Press, London.

Scora, R.W. (1989) Biochemistry, taxonomy and evolution of modern cultivated citrus. *Proc. Sixth Int. Citrus Cong.*:277-289

Stone, B.C., Lowry, J.B., Scora, R.W., Jong K. 1973 [Citrus halimii: A New Species from Malaya and Peninsular Thailand](#). *Biotropica* Bd. 5 Nr. 2 S. 102–110.

INTERNET LÄHTEET

Détails des variétés par espèces. Station de recherche agronomique, INRA, Corse. <http://corsica.corse.inra.fr/sra/html1.htm#10> (Luettu 15.4.2009)

Forest Herbarium, Thailand. *Citrus halimii* B.C. Stone, Plant of the month February 2005. http://www.dnp.go.th/botany/Web_Plant/plantdetail.aspx?monthno=200502&smonthname=February (Luettu 15.4.2009)

Holdings of the University of California, Riverside, Citrus Variety Collection (CVC) <http://www.citrusvariety.ucr.edu/collection/holdings.pdf> (Luettu 15.4.2009)

INRA Research Unit on the Genetics and Ecophysiology of Citrus. A new clementine for Corsica. Corsica Research Centre. Press release 14.12.2005. http://www.international.inra.fr/press/a_new_clementine_for_corsica (Luettu 15.4.2009)

Native Australian Citrus – wild species, cultivars and hybrids
Primary Industries and Resources, Government of South Australia (PIRSA) FS No: 7/03
<http://www.ausbushfoods.com/new/upload/factsheets/ancitrus.pdf> (Luettu 15.4.2009)

Répartition des variétés par espèces. Station de recherche agronomique, INRA, Corse.
<http://corsica.corse.inra.fr/sra/html0.htm> (Luettu 15.4.2009)

KIRJALLISUUS

Alanko, Rätty (toim.) 2004 Viljelykasvien nimistö, Puutarhaliiton julkaisuja nro 328.

Cottin, R. 2002 Citrus of the World, A citrus directory, SRA - INRA – CIRAD, Ranska

Courboulex, Michel 2004 Les Agrumes, Rustica éditions 2010, 120 s.

Gallesio, Giorgio 1811 Traité du Citrus, 364 s.

Hodgson, Robert Willard. Horticultural Varieties of Citrus.
Teoksessa: Reuther, W. et al. 1967 s. 431-591.

Mabberley, D.J. 1997 The Plant-Book, Second edition, Oxford University Press, UK, 858 s.
— 2008 The Plant-Book, Third edition, Cambridge University Press, UK, 1037 s.

McPhee, John 1966 Oranges, Third edition 1994, The Noonday Press, New York. 149 s.

Morton, Julia F. 1987 Fruits of Warm Climates, Florida Flair Books, USA, 505 s.

Page, Martin 2008 Growing Citrus, Timber Press, London, 192 s.

Reuther, W., Webber, H.J., Batchelor, L.D. (toim.) 1967 The Citrus Industry, Volume 1: History, World Distribution, Botany and Varieties. University of California Press.

Risso, J.A. & Poiteau P.A. 1818 Histoire naturelle des orangers, 280 s.

Saunt, James 2000 Citrus Varieties of the World, Second edition, Sinclair UK 160 s.

Swingle, Walter T. & Reece, Philip C. The Botany of Citrus and Its Wild Relatives. Teoksessa:
Reuther, W. et al. 1967 s 190 - 430.

Volkamer, Johann 1708 Nürnbergische Hesperides, 282 s.

Wardowski, W.F., Nagy, S., Grierson, W. (toim.)1986 Fresh Citrus Fruits, Macmillan, UK

Liite 1

SITRUSKASVIEN VALOKUVAT JA LISÄTIETOJA

Useimmista tämän esityksen sitruskasveista ja puutarhalajikkeista on valokuvia ja muutamia lisätietoja ylläpitämälläni Sitrussivuilla.

Ryhmien pääosoitteet:

I SYÖTÄVÄT SITRUSKASVIT

1. Sukaattisitruunat <http://users.kymp.net/citruspages/sukaattisitruunat.html>
- 1.1. Sitruunat <http://users.kymp.net/citruspages/sitruunat.html>
- 1.2. Sitruunaristeymät <http://users.kymp.net/citruspages/sitruunat.html>
- 1.3. Limetit <http://users.kymp.net/citruspages/limetit.html>

2. Pomelot <http://users.kymp.net/citruspages/pomelot.html>
- 2.1. Pomeranssi-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/pomeranssit.html>
Pomeranssiristeymät
<http://users.kymp.net/citruspages/souroranges.html#smoothseville>
- 2.2. Appelsiini-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/appelsiinit.html>
- 2.3. Greippi-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/greipit.html>
- 2.4. Tangori-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#tangor>
Kuningasmandariinit <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#nobilis>
- 2.5. Tangelo-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#tangelo>

3. Mandariini-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html>
- 3.1. Mandariinit <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#reticulata>
- 3.2. Klementiini-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#clementine>
- 3.3. Satsuma-ryhmä <http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#satsuma>
- 3.4. Välimerenmandariini-ryhmä
<http://users.kymp.net/citruspages/mandariinit.html#deliciosa>

II AUSTRALIAN JA UUDEN-GUINEAN KOTOPERÄISET SITRUKSET

<http://users.kymp.net/citruspages/australian.html>

III KAKKOIS-AASIAN LUONTAISET SITRUSKASVIT

Citrus trifoliata <http://users.kymp.net/citruspages/trifoliate.html>

Alasuku *Papeda* <http://users.kymp.net/citruspages/papedas.html>

Lat. nimien hakemisto: <http://users.kymp.net/citruspages/botindex.html>

Lajikenimien hakemisto: <http://users.kymp.net/citruspages/citrusindex.html>

Kotkassa 15. huhtikuuta 2009

Jorma Koskinen

(päivitetty 10.4.2011)